

Tarih İçin Metodoloji

Editör:

Ahmet ŞİMŞEK

5. Baskı

Editör: Prof. Dr. Ahmet ŞİMŞEK

TARİH İÇİN METODOLOJİ

ISBN 978-605-318-269-6

DOI 10.14527/9786053182696

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2021, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Bu kitap T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınev**dir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

1. Baskı: Ekim 2015, Ankara

5. Baskı: Haziran 2021, Ankara

Yayın-Proje: Halenur Apaydın

Dizgi-Grafik Tasarım: Müge Çetin

Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Vadi Grup Basım A.Ş.

İvedik Organize Sanayi 28. Cadde 2284 Sokak No:105

Yenimahalle/ANKARA

Tel: (0312) 394 55 91

Yayıncı Sertifika No: 36306

Matbaa Sertifika No: 49180

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA

Yayınevi: 0312 430 67 50 - 430 67 51

Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

İnternet: www.pegem.net

E-ileti: pegem@pegem.net

WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

*Tarih Metodolojisini 'dert edinmiř' tüm tarihçilere
ve daha zengin bir tarih literatürü için tüm öğrencilere...*

ÖN SÖZ

İnsanın geçmişe duyduğu merak gibi tarihin ne olduğuna ilişkin tartışmalar da hiç bitmeyecektir. İlk insanın ortaya çıkmasıyla başladığını varsaydığımız *geçmiş* düşüncesi, zaman içinde farklı biçimlerde ifade edilmiştir. Geçmiş bilgisinin sözlü olarak nesilden nesile aktarılması, zaman içinde çeşitli yazı formlarıyla birlikte önemli olayların kayda alınmasına dönüşmüştür. Hiyeroglif ve çivi yazısıyla başlayan yazılı kayıt, runik olarak adlandırılan resimsel-şekilsel yazı formlarıyla sürmüştür. MÖ 3200 yıllarına ait ilkyazı örneklerinden şimdiye kadar beşbin iki yüz yıl geçmiş olmasına karşın bugünkü insan türü olan Homo Sapiens'in modern davranışlarına ellibin yıl önce kavuştuğu tahmin edilmektedir. Bu gerçek, ellibin yıllık insanlık tarihinin yalnızca beşbin ikiyüz yılını yazılı biçimde kaydedebildiğimizi vurgular. Beşbin ikiyüzdür yazılı kayıtların varlığına karşın insanoğlunun bugünkü gibi tarih yazmaya başlamasının ilk örneği olarak da *Herodotos* (MÖ 484-425) kabul edilir. Herodotos'un MÖ 5. Yüzyılda yaşadığına göre demek ki insanlık sadece ikibin beşyüzdür bugünkü forma yakın bir tarihyazımına sahiptir. Kabul etmek gerekir ki ellibin yıllık insanlık geçmişinin sadece ikibin beşyüz yılında tarih yazıyor olmamız, yazılan tarihin insanlık geçmişinin çok az bir kısmını kapsadığı anlamına gelir. Buna karşın bu kısa bulduğumuz ikibin beşyüz yıllık tarihyazımının da başlangıcından bugüne değin geçmişin çok farklı formlarda temsil edildiği görülmüştür.

İlk örnek Herodotos'un geçmiş algısı ve tarih yazma tarzıyla, aynı çevrenin tarihçisi *Thukydides*'in eseri arasında bile ciddi farklar varken bu durum Ortaçağ kroniklerine geçildiğinde daha da belirginleşir. Ortaçağ kronikleri pek çok özelliği bakımından benzer olmasına karşın İslam dünyasında *Taberi*'nin yazdığı tarih ile *Mesudi*'nin tarihi arasında ya da Osmanlı vakayinameleri arasında bile ciddi farklar mevcuttur. Ancak asıl farklılaşma modern dünyanın, yeniden inşa ettiği *Tarih* disiplini içinde araştırma ve yazma iddiası ve buna bağlı belirginleşen yöntemleriyle ortaya çıkmıştır.

Tarihin, belgelerdeki gerçeğin, filolojik bazı kritik etme yollarıyla kontrolü biçimde elde edilerek "*nasıl olduysa, öyle..*" yazılabileceğini iddia eden Leopold von Ranke'den bugüne pek çok şey değişmiştir. Modern tarihyazımının kurucusu kabul edilen Ranke, uluslaşma süreçlerinin yoğun yaşandığı dönemin tarihçisidir. Bu sebepten kaynak olarak resmi belgelere yönelik *güveni*, bir anlamda telkin ettiği söylenebilir.

Modern tarihyazımı kendi içinde pek çok farklı düşünce ve buna bağlı olarak yöntemi/tarzı doğurmuştur. En bilindik *muhalif* grup 1928'de çıkarıldıkları dergi çevresinde ekolleşen *Annales*'tir. Onların *klasik tarihçilik* olarak

adlandırıldıkları modern tarihyazımı geleneğini pek çok yönden eleştirerek yeni yaklaşım ve bakış açıları getirdikleri söylenebilir. Ancak asıl eleştiri için 1945 sonrası beklemek gerekecektir. İkinci Dünya Savaşındaki büyük yıkım ve insanlık trajedisi sonrasında Modernizme yönelik epistemolojik eleştirilerden tarihyazımı da payını fazlasıyla almış, sonuçta başka yeni yaklaşımlar doğmuştur. 1960'larla yoğunlaşan postmodern süreç, tarihyazım yaklaşımlarının daha kökten eleştirilmesini beraberinde getirmiştir.

Türkiye'de ise Şehname tarzı *Vakayinameye* dönüşmüş, uzun süren Osmanlı devleti döneminde saray tarihçiliği zengin içerikli pek çok eser vermiştir. 19. Yüzyılda Batılılaşmanın tarih alanında da kendini göstermesiyle *metodoloji* kavramı Türkçe literatüre girmiştir. Ahmet Cevdet Paşa gibi geleneksel ile modern yaklaşımları sentezlemeye çalışan tarihçilerimiz yanında Ahmet Refik, Mizancı Murat gibi daha modern yaklaşanlar da olmuştur. Uluslaşma sürecinin tarih fikri ve yazım tarzı üzerindeki derin etkisi, özellikle ikinci Meşrutiyetten itibaren farkedilmeye başlanmıştır. Modern tarihçilik usullerinin yerleşik konuşulması bakımından M. Fuat Köprülü ve sonrasında Zeki Velidi Togan'ı anmak gerekecektir. Togan'ın *Tarihte Usul* adlı çalışması ve ondan mülhem doğan metodoloji kitapları günümüze kadar gelmiştir. Bu bağlamda metodoloji alanına ders kitabı yazarak sağladıkları katkıları için başta Prof. Dr. Mübahat Kütükoğlu Hocamız olmak üzere Prof. Dr. Gülçin Çandarlıoğlu, Prof. Dr. Ekrem Memiş, Prof. Dr. İsmail Özçelik, Prof. Dr. Yavuz Ercan, Prof. Dr. Tuncer Baykara ve Prof. Dr. Zekeriya Kurşun'a teşekkür ederiz.

2011 yılında konuya duyarlı ve ilgili çalışan bir grup akademisyenle *Tarih Nasıl Yazılır?* adlı editöryal kitabımızı yayınlamıştık. Çalışma önemli bir boşluğun giderilmesine katkı sağladığı için kısa zamanda 6. baskısını yaptı. Bu sinerji ve Prof. Dr. Levent Yılmaz'ın daveti ile 2012'de Bilgi Üniversitesinde *Türkiye'de Tarihyazımı Çalıştayı* düzenledik. İkincisini Prof. Dr. Süleyman Seydi'nin misafirperverliği ile Süleyman Demirel Üniversitesi'nde, 2015'te de üçüncüsünü Prof. Dr. Fatma Acun ve Prof. Dr. Ramazan Acun'un ev sahipliğinde Hacettepe Üniversitesi'nde yaptık. İlk çalıştayı hemen ardından çalıştaylarla ilgili program, bildirge ve konuşma videolarını, dijital ortamda kurduğumuz www.tarihyazimi.org sitesi aracılığıyla tarihçilerle ve konuyla ilgililerle paylaştık. Bu süreçte çağdaş araştırma ve yazım yaklaşımlarına dayanan yeni metodoloji ders kitaplarının yazılması gerektiği çeşitli vesilelerle sıklıkla dile getirildi. Bu geniş katılımlı çalışma buradan doğdu.

Kitabımız tarihçi olmak isteyen her kişinin metodolojik bir bakış kazanarak tarih araştırması yapabilmesi için bir *başvuru kaynağı* olarak tasarlandı. Özellikle tarih bölümlerinde, genellikle iki ayrı dönemde birbirini takip eden *Metodoloji*, *Tarihte Usul* ya da *Yöntem* adıyla okutulan derslere katkı

sağlaması planlanmıştır. Kitap, bu sebepten konuyla ilgili çalışmalarını alan, alanlarında saygın bir tarihçi grubunun yazılarından oluştu. Dolayısıyla her bir konu başlığına ilişkin Türkiye'nin tarihçilik deneyiminin yazıya dökülerek paylaşılması amaçlandı. Bu çalışmanın doğuracağı yeni fikir ile Türkçe tarih metodolojisi ve yazımı alanında yeni çalışmaların ortaya çıkarılması temenni edilir. Zira Türkiye'de büyük bir literatür eksikliğinin olduğunu düşündüğümüz tarihyazımı alanının zenginleşmesi, Türk Tarihçiliğinin zenginleşmesi anlamına gelecektir.

Kitabımız on iki ana bölümden ve bunlara ait alt başlıklardan oluşmuştur. İlk altı ünite okuyucuya tarih kavramı, uzman görüşleri, tarihyazımının gelişimi, güncel tarihyazım tarzları, çağdaş yöntemler gibi daha çok *kuramsal* bir hazırlığın sunulması planlandı. Son altı ünite de ise bir araştırmanın problem olarak tespitinden sonra aşama aşama araştırma kaynaklarının neler olduğu, bunların nerelerde bulunabileceği, nasıl kullanılabilirliği, bunlardan elde edilen verilerin nasıl çözümlenebileceği, nasıl anlamlı hale getirilebileceği, nasıl yazılabileceği, nasıl raporlaştırılabilirliği gibi konulara odaklanılmıştır. Böylelikle lisans düzeyindeki ilk dönem metodoloji derslerinin kuramsal, ikinci dönem metodoloji derslerinin ise uygulamalı olmasına göre bir sıralama yapılmıştır.

Kitabın birinci ünitesinde tarih düşüncesinin doğası ve ana unsurları açıklandı. İkinci ünite tarihyazımının geçmişten bugüne geçirdiği serüven dünya ve Türkiye örneğinde anlatıldı. Lisans öğrencilerinin daha kolay kavraması adına onaltı ayrı alanda (kürsüde) çalışan usta tarihçi çalışma alanlarını anlattılar. Tarihçiliğin olmazsa olmazı eleştirel okumanın nasıl yapılabileceği dördüncü ünite işlendi. Beşinci ünite dünyada yaygın olarak kullanılan ama ülkemizde henüz yaygınlaşamayan tarihyazım tarzları tanıtıldı. Altıncı ünite dünyada tarih araştırmalarında kullanılan çok çeşitli yöntemlere ve dijital imkânlarla örnekleriyle yer verildi. Yedinci ünite ise bir tarihçinin ve tarihçi adayının başlangıçtan itibaren nasıl araştırma yapabileceği, süreçte nasıl davranması ve nelere dikkat etmesi gerektiği sorularına cevap bulunmaya çalışıldı. Sekizinci ünite tarihyazımının neler olduğu ve bunlardan nasıl yararlanılması gerektiği örnekleriyle işlendi. Hemen devamındaki dokuzuncu ünite tarihyazımının ihtiyacı olan belge ve diğer kaynaklara nerelerde ve nasıl erişilebileceği yine örnekleriyle anlatıldı. Onuncu ünite bu kez bir tarih metni nasıl yazılır, nasıl bir süreç içerir, nasıl atıf yapılır, kaynakça nasıl düzenlenir sorularına yönelik yine uygulama örnekleriyle cevaplar verildi. Onbirinci ünite ise tarih araştırma ve yazımında Etik sorunlarının neler olduğu ve etik davranmanın önemi yine örnekleriyle işlendi. Son ünite ise zamanımızda ön plana çıkan ve uzun süre gündemde kalacak olan *tarihte proje nasıl hazırlanır?* konusu uygulama örnekleriyle işlendi. Kitabımızdaki yeralan her yazının kullandığı alıntı ve atıf için Türkiye'deki tarihçilerin alışık

oldukları, eseri tam künye veren *dipnot* kullanıldığı için kitap sonunda ayrıca bir kaynakça verilmesine gerek duyulmamıştır.

Kitapta yer alan tüm yazıların birbirini sıkı biçimde takip ederek kitap bütünlüğüne katkı sağlaması planlanmıştır. Her ünitenin başında ünite içeriğiyle ilgili kavramlar topluca verilmiştir. Bundan okuyucunun üniteyle ilgili kavramlara zihinsel bir aşinalık kazanması hedeflenmiştir. Kitabın bazı ünite-lerinin sonuna usta bir tarihinin kaleme aldığı içerikle ilgili bir *tartışma* metni yer almıştır. Bununla konuya ilişkin ayrıntıların ve süregiden tartışmaların farkında olmaları hedeflenmiştir. Her ünitenin sonuna okuyucunun istemesi halinde daha ayrıntılı okumalara yönelebilmesi için *okuma listesi* eklenmiştir.

Kitabımızın başında ve sonunda iki sayfayı aynı soruyu sorarak cevaplanması için boş bıraktık. Bu kitaba sahip olan her bir tarihçi adayının daha kitaba başlamadan ve kitabı tamamladıktan sonra tarihe yönelik sahip olduğu bilgi ve bakış açısının nasıl değişebildiğini farketmelerini planladık. Bununla birlikte siz tarihçi adaylarının, sahip olduğunuz bu kitaba artı bir yazar olarak katkı sağlamanız, böylece kendinize ilişkin hoş bir anı oluşturunuz da amaçlandı.

Kitabın yazılmasında teklifleriyle süreci hızlandıran tarihyazımı alıştay ekibimiz olmak üzere kitabın bölümlerinin tutarlı ve zenginleşmesi adına fikirlerini esirgemeyen Prof. Dr. Arif Bilgin ve Yrd. Doç. Dr. İbrahim Turan kitabın yayına hazırlanma sürecindeki desteklerinden dolayı Pegem Akademi Yayıncılık'a dizgi sürecindeki emeklerinden dolayı Didem Kestek'e ve kapağın hazırlanmasına yardımcı olan Umut etindođan'a çok teşekkür ederim.

Bu kitabı Türkiye tarihçilerinin ve tarihyazımının bir birikimi olarak siz değerli okurlarımıza sunmaktan mutlu olduğumuzu ifade etmek isteriz.

Saygılarımızla.

Prof. Dr. Ahmet Şimşek

ORCID No: 0000-0003-3591-8180

İstanbul-10.08.2016

Bölümler ve Yazarları

Ünite 1: Tarihsel Düşünme

Tarih Niçin Yazılır?

Prof. Dr. Yunus KOÇ Hacettepe Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-9330-4019

Tarihsel Zaman, Değişim ve Süreklilik

Prof. Dr. Ahmet ŞİMŞEK İstanbul Üniversitesi - Cerrahpaşa

ORCID No: 0000-0003-3591-8180

Tarihte Nesnellik ve Nedensellik

Doç. Dr. Fatih YAZICI Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-2121-8538

Ünite 2: Tarihin Tarihine Kısa Bir Bakış

Geçmişten Günümüze Dünyada Tarih Yazıcılığı

Prof. Dr. Necmettin ALKAN Sakarya Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-3762-2503

Geçmişten Günümüze Türkiye'de Tarih Yazıcılığı

Doç. Dr. Mehmet Kaan ÇALEN Trakya Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-6573-3983

Tartışma: Tarih Yazımında Anlatı, Retorik ve Kanıt

Prof. Dr. Cenk REYHAN Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-6188-2738

Ünite 3: Usta Tarihçilere Göre Çalışma Alanları (Söyleşileri Gerçekleştirenler)

Doç. Dr. Mehmet Salih ERKEK Uşak Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-1508-1803

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet VURGUN Marmara Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-9148-7285

Doç. Dr. Mehmet Suat BAL Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-1426-9452

Ünite 4: Tarihçi gibi Okumak ve Kritik

Tarih Metni (Eseri) Eleştirisi

Prof. Dr. Ahmet ÖZCAN Çankırı Karatekin Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-6264-5977

Tarih Tenkidi

Prof. Dr. İbrahim ŞİRİN Kocaeli Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-1177-6651

Tartışma: Yetkin Bir Tarihçi Nasıl Bir Donanıma Sahip Olmalıdır?

Prof. Dr. Mustafa ORAL Aksaray Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-3624-5168

Ünite 5: Güncel Tarihyazım Tarzları

Sosyal Tarih

Prof. Dr. Zafer TOPRAK Koç Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-1231-1503

Karşılaştırmalı Tarih

Doç. Dr. Nedim YALANSIZ Dokuz Eylül Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-1231-1503

Kliometri

Doç. Dr. Fatih YAZICI Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-2121-8538

Sözlü Tarih

Doç. Dr. Özlem ÇAYKENT İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-3440-1924

Kent Tarihi

Prof. Dr. Yasemin AVCI Pamukkale Üniversitesi

ORCID: 0000-0002-7939-0376

Mikro Tarih

Doç. Dr. Elnur AĞAYEV Lefke Avrupa Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-1461-4834

Feminist Tarih: Yeni Bir Gelecek İçin Geçmişini Geri Almak

Prof. Dr. Fatmagül BERKTAY Emekli Öğretim Üyesi

Biyografi

Prof. Dr. Abdulhamit KIRMIZI İstanbul Şehir Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-3160-5841

Psikotarih

Doç. Dr. Mustafa ALİCAN Muş Alparslan Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-5960-1079

Ünite 6: Tarih Araştırmalarında Kullanılan Yöntem ve Bilgisayar Teknolojileri

Tarihsel Tarama

Doç. Dr. Fatih YAZICI Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-2121-8538

Saha Araştırmaları ve Etnografyanın Tarihte Kullanımı

Dr. Öğr. Üyesi Akif PAMUK Marmara Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-8147-611X

Tarihsel Kuram Oluşturma ya da Gömülü Teori

Dr. Öğr. Üyesi Akif PAMUK Marmara Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-8147-611X

Anlatı Araştırma Yöntemleri

Doç. Dr. Fatih YAZICI Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-2121-8538

Söylem Analizi

Dr. Öğr. Üyesi Akif PAMUK Marmara Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-8147-611X

Muhteva Analizi

Prof. Dr. Fatma ACUN Hacettepe Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-8405-9784

Tarihte Bilgisayarlaşma: Temel Kavramlar ve Örnek Uygulamalar

Prof. Dr. Ramazan ACUN Hacettepe Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-1841-045X

Sosyal Ağ Analizi

Prof. Dr. Zeynep DÖRTOK ABACI Bursa Uludağ Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-6180-9610

Tartışma: Tarihçiler Arasındaki Dijital İşbirliği Ağları

Doç. Dr. Serkan YAZICI Sakarya Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-1255-6933

Ünite 7: Tarihçi gibi Araştırmak

Tarih Araştırmasına Başlamak

Dr. Öğr. Üyesi Michael TALBOT Greenwich Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-7198-1422

Tarih Araştırmasında Bilginin Temini ve Tarih ve Kaynak

Arş. Gör. Kazım UZUN Ege Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-0302-5863

Tartışma: Bir Tarihçi Nasıl Konu Tespit Eder?

Prof. Dr. Cüneyt KANAT Ege Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-3355-5347

Ünite 8: Tarihsel Kanıt ve Kayıtlarla Çalışmak

Tarih ve Kaynak

Prof. Dr. Muhittin TUŞ Emekli Öğretim Üyesi

Osmanlı Belgeleri

Prof. Dr. Mehmet Yaşar ERTAŞ Sakarya Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-2709-7944

Yazma Eserler

Prof. Dr. Haşim ŞAHİN Sakarya Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-8720-2817

Osmanlı Kroniklerinden Nasıl Yararlanılmalı?

Prof. Dr. Hacı Mustafa ERAVCI Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-9092-8448

Seyahatname, Hatırat ve Mektup

Prof. Dr. İbrahim ŞİRİN Kocaeli Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-1177-6651

Görsel Malzemeler

Prof. Dr. Fatma ACUN Hacettepe Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-8405-9784

Epigrafik, Nüvizmatik ve Arkeolojik Kalıntılar

Dr. Öğr. Üyesi Gökhan KAĞNICI İzmir Katip Çelebi Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-8357-6624

Tartışma: Osmanlı Tarihi Araştırmalarında Defteroloji

Dr. Öğr. Üyesi Leyla AKSU Uşak Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-0653-2027

Ünite 9: Belge ve kaynaklara erişim

Kütüphaneler

Doç. Dr. Ahmet Sait CANDAN Karabük Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-6751-7667

Tartışma: Dijital Kaynaklarda Güvenilirlik ve Otantiklik Sorunu

Dr. Öğr. Üyesi İbrahim TURAN İstanbul Üniversitesi - Cerrahpaşa

ORCID No: 0000-0001-5823-2742

Ünite 10: Tarihiçi gibi Yazmak

İmleç Sancısı: Tarihte Yazmak ve Karşılaşılan Güçlüklerle Çözüm Önerileri

Prof. Dr. Nurcan ABACI Bursa Uludağ Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-1691-6737

Tarih Yazımında Atf, Dipnot ve Kaynak Gösterme

Doç. Dr. Gülin KARABAĞ Gazi Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-7716-0932

Tartışma: Tarihyazımı Bilim midir Sanat mı?

Doç. Dr. Teyfur ERDOĞDU Yıldız Teknik Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-2118-4860

Ünite 11: Tarih Araştırma ve Yazımında Etik

Tarih Araştırması ve Yazımında ETİK

Doç. Dr. İbrahim SERBESTOĞLU Ondokuz Mayıs Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-7431-1678

Ünite 12: Bir Tarih Projesi Nasıl Hazırlanır?

Tarih Projesi Nasıl Hazırlanır?

Prof. Dr. Mehmet Yaşar ERTAŞ Sakarya Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-2709-7944

Tartışma: Proje Hazırlarken Neleri Yapma-malıyız?

Prof. Dr. Mehmet Yaşar ERTAŞ Sakarya Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-2709-7944

Tarih Metodolojisi için Mini Sözlük

Doç. Dr. Tufan TURAN Sakarya Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-5222-0844

İçindekiler

Ünite 1: Tarihsel Düşünme	1
Tarih Niçin Yazılır? <i>Yunus KOÇ</i>	2
Tarihsel Zaman, Değişim ve Süreklilik <i>Ahmet ŞİMŞEK</i>	9
Tarihte Nesnellik ve Nedensellik <i>Fatih YAZICI</i>	15
Okuma Listesi.....	23
Ünite 2: Tarihin Tarihine Kısa Bir Bakış	25
Geçmişten Günümüze Dünyada Tarih Yazıcılığı <i>Necmettin ALKAN</i>	26
Geçmişten Günümüze Türkiye’de Tarih Yazıcılığı <i>Mehmet Kaan ÇALEN</i>	38
Tartışma: Tarih Yazımında Anlatı, Retorik ve Kanıt <i>Cenk REYHAN</i>	46
Okuma Listesi.....	55
Ünite 3: Usta Tarihçilere Göre Çalışma Alanları	
<i>Mehmet Salih ERKEK Ahmet VURGUN Mehmet Suat BAL</i>	57
Tarihyazımı <i>İlhan TEKELİ</i>	58
Dünya Tarihi <i>Levent YILMAZ</i>	62
Eski Çağ Tarihi <i>Şeyhmus Recai TEKOĞLU</i>	65
Orta Çağ Tarihi <i>Kazım Yaşar KOPRAMAN</i>	68
Yakın Çağ Tarihi <i>Vahdettin ENGİN</i>	72
Osmanlı Müesseseleri ve Medeniyeti Tarihi <i>Mehmet İPŞİRLİ</i>	75
Genel Türk Tarihi <i>Ahmet TAŞAĞIL</i>	79
Cumhuriyet Tarihi <i>Cezmi ERASLAN</i>	82
İktisat Tarihi <i>Ahmet TABAKOĞLU</i>	85
Şehir Tarihi <i>Ahmet KANKAL</i>	89
İslam Tarihi <i>Mehmet ŞEKER</i>	93
Türkoloji <i>Reşat GENÇ</i>	96
Bilim Tarihi <i>Yavuz UNAT</i>	99

Tarih Eğitimi <i>Mustafa SAFRAN</i>	103
Türk Eğitim Tarihi <i>Yahya AKYÜZ</i>	107
Tarih Felsefesi <i>Ayhan BIÇAK</i>	110
Ünite 4: Tarihçi gibi Okumak ve Kritik	115
Tarih Metni (Eseri) Eleştirisi <i>Ahmet ÖZCAN</i>	116
Tarih Tenkidi <i>İbrahim ŞİRİN</i>	124
Tartışma: Yetkin Bir Tarihçi Nasıl Bir Donanıma Sahip Olmalıdır? <i>Mustafa ORAL</i>	131
Okuma Listesi.....	139
Ünite 5: Güncel Tarihyazım Tarzları.....	141
Sosyal Tarih <i>Zafer TOPRAK</i>	142
Karşılaştırmalı Tarih <i>Nedim YALANSIZ</i>	150
Kliometri <i>Fatih YAZICI</i>	159
Sözlü Tarih <i>Özlem ÇAYKENT</i>	163
Kent Tarihi <i>Yasemin AVCI</i>	175
Mikro Tarih <i>Elnur AĞAYEV</i>	182
Feminist Tarih: Yeni Bir Gelecek için Geçmiş Geri Almak <i>Fatmagül BERKTAY</i>	190
Biyografi <i>Abdulhamit KIRMIZI</i>	203
Psikotarih <i>Mustafa ALİCAN</i>	211
Okuma Listesi.....	220
Ünite 6: Tarih Araştırmalarında Yöntem ve Bilgisayar Teknolojileri.....	221
Tarihsel Tarama <i>Fatih YAZICI</i>	222
Saha Araştırmaları ve Etnografyanın Tarihte Kullanımı <i>Akif PAMUK</i>	226
Tarihsel Kuram Oluşturma ya da Gömülü Teori <i>Akif PAMUK</i>	231
Anlatı Analizi <i>Fatih YAZICI</i>	235
Söylem Analizi <i>Akif PAMUK</i>	239

Muhteva Analizi <i>Fatma ACUN</i>	247
Tarihte Bilgisayarlaşma: Temel Kavramlar ve Örnek Uygulamalar <i>Ramazan ACUN</i>	258
Sosyal Ağ Analizi <i>Zeynep DÖRTOK ABACI</i>	268
Tartışma: Tarihçiler Arasındaki Dijital İşbirliği Ağları <i>Serkan YAZICI</i> ...	273
Okuma Listesi.....	277
Ünite 7: Tarihçi gibi Araştırmak.....	279
Tarih Araştırmasına Başlamak <i>Michael TALBOT</i>	280
Tarih Araştırmasında Bilginin Temini ve Tasnifi <i>Kazım UZUN</i>	287
Tartışma: Bir Tarihçi Nasıl Konu Tespit Eder? <i>Cüneyt KANAT</i>	293
Okuma Listesi.....	298
Ünite 8: Tarihsel Kanıt ve Kayıtlarla Çalışmak.....	299
Tarihçi ve Kaynak <i>Muhittin TUŞ</i>	300
Osmanlı Belgeleri <i>Mehmet Yaşar ERTAŞ</i>	306
Yazma Eserler <i>Haşim ŞAHİN</i>	321
Osmanlı Kroniklerinden Nasıl Yararlanılmalı? <i>H. Mustafa ERAVCI</i>	332
Seyahatname, Hatırat ve Mektup <i>İbrahim ŞİRİN</i>	342
Görsel Malzemeler <i>Fatma ACUN</i>	356
Epigrafik, Nüvizmatik ve Arkeolojik Kalıntılar <i>Gökhan KAĞNICI</i>	367
Tartışma: Osmanlı Tarihi Araştırmalarında Bir Alt Disiplin: Defteroloji <i>Leyla AKSU KILIÇ</i>	376
Okuma Listesi.....	382

Ünite 9: Belge ve Kaynaklara Erişim.....	383
Kütüphaneler <i>Ahmet Sait CANDAN</i>	384
Tartışma: Dijital Kaynaklarda Güvenilirlik ve Otantiklik Sorunu <i>İbrahim TURAN</i>	390
Okuma Listesi.....	398
Ünite 10: Tarihçi gibi Yazmak	399
İmleç Sancısı: Tarihte Yazmak ve Karşılaşılan Güçlüklerle Çözüm Önerileri <i>Nurcan ABACI</i>	400
Tarih Yazımında Atıf, Dipnot ve Kaynak Gösterme <i>Gülin KARABAĞ</i> ...	412
Tartışma: Tarihyazımı Bilim midir Sanat mı? <i>Teyfur ERDOĞDU</i>	420
Okuma listesi	436
Ünite 11: Tarih Araştırma ve Yazımında Etik.....	437
Tarih Araştırması ve Yazımında Etik <i>İbrahim SERBESTOĞLU</i>	438
Okuma Listesi.....	455
Ünite 12: Bir Tarih Projesi Nasıl Hazırlanır?	457
Tarih Projesi Nasıl Hazırlanır? <i>Mehmet Yaşar ERTAŞ</i>	458
Tartışma: Proje Hazırlarken Neleri Yapma-malıyız? <i>M. Yaşar ERTAŞ</i>	471
Tarih Metodolojisi için Mini Sözlük <i>Tufan TURAN</i>	475

1. Ünite

Tarihsel Düşünme

Kavramlar: geçmiş, hatıra, hafıza, objektivizm, analogi, empati, olgu, kavram, kimgeleme, anakronizm, senkronizm, kanıt, tarihsel karşılaşma, tarihsel yorum, tarihsel anlama, değişim, süreklilik, çağ-dönem, tarihsel karşılaştırma.

İçindekiler

- *Tarih Niçin Yazılır?* **Yunus KOÇ**
- *Tarihsel Zaman, Değişim ve Süreklilik* **Ahmet ŞİMŞEK**
- *Tarihsel Nesnellik ve Nedensellik* **Fatih YAZICI**
- *Okuma listesi*

Tarih Niçin Yazılır?

Yunus KOÇ*

Bu soruyu tartışmak için ilk önce *tarih yazılmalı mıdır, yazılırsa neden yazılmalıdır* sorusuyla başlamak gerekir. *Tarih kim için yazılır ya da yazılmalıdır? İnsanların geçmişte yapıp ettiklerini yazmak ne işe yarar? İnsanlar geçmişte yapıp edilenleri merak eder mi, ederse neden merak eder? İnsanların geçmişte yapıp ettiklerini bilmek kime ne kazandırır ya da bir şey kazandırır mı?* Bu ve benzeri soruları çoğaltmak mümkündür. Ancak biz tüm bu konuları birbiriy-le bağlantılı olarak başka bir soruyla tartışmak niyetindeyiz.

Tarihi bilmek insana ne kazandırır ya da gerçekten bir şey kazandırır mı? Ya da daha geniş manada kime ne kazandırır? Başa dönecek olursak Tarih bir şey ya da kimse için mi yazılmalıdır, ya da ne için yazılmalıdır? Soruların cevaplarını tartışmaya başlarken elbette konuya tarihyazımının tarihiyle başlamak yerinde olur. Yukarıdaki soruların daha önce binlerce kez sorulduğunu, binlerce kez cevaplandırıldığını hatırla tutarak, *tarih yazmak* adına yola çıkanların, yazdıklarını *neden* yazmış olduklarına dair söylediklerine bakarak işe başlamak gerekir. Tarih yazarlar, *insanın yapıp ettiğini* yazarken bunu neden ve kim için yaptıklarına dair doğrudan veya dolaylı cevaplar vermişlerdir. Bu yüzden tarihyazımının başlangıcı sayılan Herodotos'tan başlayarak ve soruya doğrudan veya dolaylı cevap verenlerin ne dediğine bakarak işe girişmek, ardından da günümüz tarihçiliğinin bu soruya bakışına dair bazı konulara değinmek yerinde olacaktır.

Meseleyi daha iyi müzakere edebilmek için de günümüz tarihçilerinin tarihsel bilgiye dair ortaya koydukları temel kriterlerden başlamak gerekir. Buna göre Tarihin neden ve kim için yazıldığı sorununu *aynı kriterlerle* ele alıp tartışalım: Günümüz tarihçileri tarihin;

- Bir bilim ya da soruları cevaplama durumunda olması;
- Geçmişteki insan eylemleri ile ilgilenmesi;
- Kanıtlara dayalı bilgi ve yorumlar ortaya koyması;
- İnsanın kendine ilişkin bilgisi olması gibi dört temel kritere dayandığını belirtirler.²

* Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, yunusk@hacettepe.edu.tr.

2 R.H. Collinwood, *Tarih Tasarımı*, (Çev. K. Dinçer), Gündoğan Yayınları, Ankara, 1996, s.41.